

'conjunt de funcionaris públics' i posteriorment aplicat individualment a funcionaris d'aqueix alt nivell; *magistratura* [Lacav.].

Magisteri [DTo. 1647], pres del ll. *magisterium* 'qualitat de mestre'; *magisterial*.

CPT.: *Mestre d'aixa, mestre de cases, mestrescola* etc. tractats supra, en rigor ho són. *Contramestre* [1770, DAg.; Belv.], i abans *contramaestre* del qual és manllevat el cast. *contramaestre* [S. XVI, com a «voz náutica», *DAut.*, amb cita de P. de Sandoval].

¹ Possible que hi hagi una excepció a Fraga, com ho imprimí o deixà imprimir Barnils (*BDC* IV, 28) i *AlcM* (dada directa?). A Tort., el bo de Mestre i Noé (*BDC* III, 80) defugí comprometre's («e intermèdia»). Però cal desmentir les barroeres afirmacions de Griera, segons el qual hi hauria é en balear i é oberta en cat. occidental (!), *BDC* V, 9; VIII, 43. Si tenim en compte que l'antic diftong *aj* en tot el Pallars Sobirà dóna é (a diferència de tots els altres parlars catalans) i que no obstant *MAGISTRUM* s'hi presenta com a *mèstre* amb tancada (veg. per a això i per al conjunt del tractament de E a l'Alt Pallars, *BDC* XXIII, 249), es comprèn que hi ha ben poca raó per a esperar allà cap anomalia en el tractament del nostre mot. — ² «Autre maistre no volem nós» en *Guilhem de la Barra*, 4003 (llengüadocià meridional); els *macips* interpellèn el llur com a *mestre* en l'*Evangelí de l'Enfansa* (Appel, *Chr.*, 9.140, 154, 15, 126), «aqueu qu' es *mestre* de la milícia» en l'antiga traducció de Justinià (Rayn. IV, 116). Avui es troba així fins als parlars més meridionals i lliures d'afrancesament («patron, supérieur, principal, seigneur, chef, propriétaire», *TdF*) incloent-hi bastants refranys i dites proverbials que Mistrall ens recorda: «qui bèn serve soun *mèstre* / de varlet devèn *mèstre*», «poudès pas servi dous *mèstres*», «a l'oumbro dóu *mèstre* creis la vigno» etc. — ³ No acceptar aquest paral·lisme perquè a les Balears és el mot del català comtal, *berenar* el que va imposar-se, fóra una provincianisme insular de via estreta, que no és el dels bons nacionals d'allà. És oportú fer notar els senyals de supervivència mossàrab que encara podem observar en l'ús insular d'*amo*. Recordem l'ús mallorquí per a l'*amo* de les possessions, que no és menys de Menorca. Inoït tot això en el català continental. *Amo* per altra part s'hi usa amb l'article *l'* — article mossàrab a les Illes, encara que no ho sigui en el Continent — que no era el del català comtal, on l'article vulgar era *IPSE*; l'*amo*, fins en vocatiu, per més que el vocatiu no admeti normalment article; a Menorca aquest *l'* mossàrab hi ha quedat tan adherit com *alen* els arabismes. Ferrer i Ginart l'hi posa en forma singular, fins amb els plurals: «fan excepció d'alguns pagesos o *l'amus* [sic!] i algun menestral distingit» (*Rond. de Men.*, p. xxv). — ⁴ El Sr. Metzeltin (*Die Terminologie des Seekompasses*, 294), amb la badoca negligència amb què tan sovint tracta del català, s'oblida de Ramon Llull, i diu que en la nostra llengua no apareix fins a 1375; per a les llengües

germanes: oc. *maistre* Ss. XII-XIII, *maestre* 1288, *maistral* 1508; it. *maistro* c. 1298, *maestrale* ab. de 1424. — ⁵ Allí també *mastrál*; però després hi vaig sentir *mastról* no menys clarament, i el derivat *mastrólada* 'ventada de mestral' (*kina mastrolá, čěl!*) (1962). No sé si designant una variant cardinal, o d'intensitat, i qui sap si per analogia dels veïns *ponentol, llebetjol, levantol, terrerol*, menys intensos que els respectius *ponent* etc. — ⁶ «Negú tenyeyre --- no gaus *maestreçar* neguns draps, ab senra ní ab caus».

Mestruar, mèstrues, mestruós, V. *menstru* (MES)
Mesturar, -urat, -urada, V. *mesclar*

MESURA, del ll. *MENSŪRA* id., i 'acció d'amidar o mesurar', derivat de *mensus* participi de *MĒTĪRĪ* 'amidar, mesurar'. □ I.^a doc.: fi S. XIII.

Apareix des del principi, tant en el sentit material com en el de manera d'obrar: «Un quintal, un pes, una *mesura*, és en la ciutat de Tortosa e per tot lo terme de Tortosa; exceptat que *mesurar*, e el pesar, se fa segons que, aenat dins aquest libre, és espresat», *CosTort.* (1272, f° 45v.13 i 16a; OL, p. 59). «Valor és valença de vertuts contra vicis, e --- sots aquesta valor és veritat, larguea, ensenyament, humilitat, *mesura*, leyltat, pietat, conexença, e moltes d'altres virtuts ---», Llull (*Blanq.*, *NCl.* I, 236.24). «Que totz los teulers agen a tolre --- tot so que-ls ditz forns agen en alt, part [més enllà de'] la *mida* e *mesura* dels ditz deu sostres», ordinacions de la Batllia de Perpinyà, de 1284 (*RLR* IV, 362).

Així mateix hi podríem afegir una munió de textos dels Ss. XIV-XVI, amb l'accepció material: «per rius, braçals, / conduyts, canals / e cequioles, / ---, / mijanes causes, / ab orde, / pauses, / compte, *mesura*, / pes e dretura, / l'aygua abandona, / franca la dóna, / l'alt cequier / a l'hereter / qui --- sa terra mou / ab jou e rella», JRoig (*Spill*, 14785); «*mesura* o vexell de aygua o de liquors», JnEsteve (*Li. Eleg.*, m-1); «*mesura* de gra», OPou (*TbPu.*, 326, també 78). I el més abstracte, en grans clàssics medievals: «com totes coses que són ultra manera noguen als hòmens, la pus perillosa cosa és abundància sens *mesura*», AntCanals (*Providència*, *NCl.*, 109); «la Güelfa --- amava Curial sens tota *mesura*», *Curial*, (p. 101); «Amor és dat conèixer pels efectes: / sa cantitat no té *mesura* certa, / gran és o poc l'amador, segons altre, / e poder pren Amor, segons on entra», Ausiàs (*Cants de Mort*, *XCIV*, 13b).

Després de l'Edat Mitjana no decaigué el mot, i fins avui segueix essent ben viu, i en l'ús popular de tot el domini; i quasi per igual en totes les seves accs., per més que en les no materials hi predomini l'ús literari o més o menys culte. I ha seguit essent noble eina d'expressió dels més grans talents. «Home só i és humana ma *mesura* / per tot quant puga creure i esperar: / si ma fe i ma esperança quít s'atura, / me'n fareu una culpa més enllà?», *Cant Espiritual*. Serà bo de repassar les reflexions, que amb tant de seny, i en